

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 DEP
0032 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
15/5143 - MW

Dato
19.10.2015

Høring - revisjon av forskningsetikkloven

Det vises til Kunnskapsdepartementets brev 9.7.2015 med vedlegg.

Høringsnotatet ble på Kunnskapsdepartementets oppfordring videresendt til underliggende virksomheter. Vi har mottatt ett innspill, dvs. fra Politidirektoratet (POD) som har oversendt oss kommentarer fra Politihøgskolen. Vedlagt er Politihøgskolens innspill. Politihøgskolen viser også til rapporten, «Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politietterforskningen» (Tor-Geir Myhrer), Phs forskning 2007:3, som relevant for problemstillinger i høringsnotatet.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) er i hovedtrekk enig i merknadene fra Politihøgskolen, jf. vedlegg Vi bemerker at spørsmål om forholdet mellom institusjonenes utvalg og det nasjonale utvalget, inkludert spørsmålet om klagerett, er et sentralt punkt, jf høringsnotatet side 42 og Politihøgskolens uttalelse side 4. Vi viser her til Politihøgskolens innspill, men ser at flere løsninger kan vurderes. JD vil avvente standpunkt i saken her til departementsforeleggelsen, spørsmålet vil da være bedre belyst.

Justis- og beredskapsdepartementet har for øvrig følgende merknader:

«På side 38 i høringsnotatet (punkt 6.1.2) viser departementet til saker om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning på grunn av vitenskapelig uredelighet etter universitets- og høyskoleloven § 4-13, og om klageadgangen etter denne bestemmelsen. I § 4-13 første ledd annet punktum står det at departementet eller særskilt klageorgan er klageinstans for vedtak om tvungen avslutning etter dette ledd. I høringsnotatet står det deretter: «Dersom klageretten på Granskingsutvalgets uttalelser fjernes, vil også

klageadgangen på vurderingen av vitenskapelig uredelighet etter uhl også falle bort». Vi kan ikke se at fjerning av klageadgangen på Granskingsutvalgets uttalelser uten videre medfører at klageadgangen på vurderingen av vitenskapelig uredelighet etter universitets- og høyskoleloven faller bort. Klageadgangen er her hjemlet i universitets- og høyskoleloven 4-13 første ledd annet punktum. I fravær av klare holdepunkter i lov eller forarbeider for at man har ment å begrense prøvingen etter bestemmelsen, må det alminnelige utgangspunktet være at klageinstansen har full prøvingskompetanse etter reglene i forvaltningsloven § 34. En annen sak er at både førsteinstans og klageinstans i sin vurdering av om vilkåret «vitenskapelig uredelighet» er oppfylt, kan legge vekt på hva Granskingsutvalget eller forskningsinstitusjonen har uttalt om dette.

På side 45 i høringsnotatet legger departementet til grunn at forskernes rettsikkerhet blant annet blir ivaretatt ved at Granskingsutvalget har mulighet til å etterprøve saken. Etter vårt syn er det imidlertid uklart ut fra lovforslaget når og i hvilken grad Granskingsutvalget kan etterprøve saker, herunder om de også kan etterprøve dem etter initiativ fra den som har fått en uttalelse mot seg fra en institusjon. På side 45 legges det også til grunn at uttalelser fra institusjoner vil kunne bringes inn for Sivilombudsmannen eller alminnelige domstoler. Vi stiller spørsmål om krav som kun gjelder overprøving av en slik uttalelse, tilfredsstiller vilkårene for rettslig interesse etter tvisteloven § 1-3.

I lovutkastet § 6 med tilhørende merknader bør beskrivelsene av kravene til forsett og grov uaktsomhet nå ta utgangspunkt i straffeloven 2005 §§ 22 og 23 med tilhørende merknader i Ot.prp. nr. 90 (2003–2004).

I lovutkastet § 7 foreslås det at den som bringer inn en sak om uredelighet, kan være «anonym». Det er uklart om retten til anonymitet er tenkt å gjelde ubetinget overfor den påstander om uredelighet mv. rettes mot, ev. om anonymiteten bare gjelder overfor offentligheten. Etter Justis- og beredskapsdepartementets syn må Kunnskapsdepartementet drøfte de negative konsekvensene anonymitet vil ha, bl.a. for muligheten til kontradiksjon og muligheten for saksopplysning.

Når det gjelder forslaget til § 8 i loven, går dette ut på at forskningsinstitusjoner, komiteer og utvalg kan bestemme i den enkelte saken at dokumentene først skal følge reglene i offentleglova når den endelige uttalelsen i en sak foreligger. Det er i denne sammenhengen vist til at en liknende bestemmelse i forskningsetikkloven § 5 fjerde ledd i dag gjelder for det nasjonale utvalget for gransking av redelighet i forskningen (Granskingsutvalget).

Vi vil for det første nevne at det er store forskjeller mellom omfanget av den gjeldende regelen og det som nå foreslås. Gjeldende bestemmelse om adgang til utsatt offentlighet gjelder kun Granskingsutvalget, men den foreslåtte nye bestemmelsen retter seg mot alle forskningsinstitusjoner, komiteer og utvalg.

Videre stiller vi spørsmål om det reelle behovet for en slik regel er tilstrekkelig utredet. Høringsnotatet punkt 10.1 omtaler kun taushetsplikt for opplysninger om personlige forhold, unntaket i offentleglova § 14 om organinterne dokumenter og utsatt offentlighet etter offentleglova § 5 som aktuelle unntak for slike opplysninger som det er snakk om her. Etter vår vurdering kan langt flere av unntaksreglene i offentleglova være aktuelle her, og vi nevner for eksempel taushetsplikt for forretningsrelaterte opplysninger etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2, unntak for dokumenter om lovbrudd etter offentleglova § 24 andre ledd første og andre punktum og offentleglova § 26 fjerde ledd om unntak for opplysninger om forskningsprosjekter og forskningsideer i visse saker. Det bør derfor vurderes nærmere om det foreligger et reelt behov for den foreslåtte § 8, og i hvilken grad gjeldende unntaksregler kan ivareta dette behovet.

Det er videre noe uklart hva som menes med «den endelige uttalelsen i en sak». Handler dette om uttalelser fra det aktuelle organets side, eller er meningen at innsyn skal kunne utsettes helt det til foreligger endelig uttalelse fra Granskingsutvalget, dersom saken kommer dit? Det kan også spørres om den endelige uttalelsen skal kunne komme fra andre organer.

Vi bemerker også at omtalen av unntaksreglene i offentleglova er upresis. For eksempel sier ikke offentleglova § 13 første ledd at personopplysninger som er underlagt taushetsplikt, skal unntas, men at alle opplysninger som er omfattet av taushetsplikt i lov eller i medhold av lov, skal unntas.

Lovforslaget nytter en del steder uttrykket «etiske normer», som er et temmelig vidt begrep. Det er et spørsmål om en ikke i stedet bør tale om «forskningsetiske normer» i lovteksten.

Vi har merket oss at det foreslås at loven kan gis anvendelse for Svalbard. For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at dersom det blir aktuelt å utarbeide forskrift om dette, skal saken forelegges Det interdepartementale polarutvalget, jf. Polarutvalgsinstruksen av 18.10.2001, nr. 1134 punkt II, nr. 4.

Med vennlig hilsen

Siri Lassen
Fung. avdelingsdirektør

Marit Wårum
seniorrådgiver

POLITIHØGSKOLEN

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:

Vår referanse:
2015/01113-2 008

Sted, Dato
Oslo, 23.09.2015

HØRINGSINNSPILL - REVISJON AV FORSKNINGSETIKKLOVEN

Det vises til e-post fra Politidirektoratet 20. august 2015 vedlagt brev fra Justis- og beredskapsdepartementet datert 12. august s.å., hvor Politihøgskolen bes om å utarbeide en uttalelse til Kunnskapsdepartementets høring om endringer i forskningsetikkloven. Politihøgskolen har gjennomgått høringsbrevet av 9. juli s.å. med vedlegg. Nedenfor følger vårt innspill til et hørings svar fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet har foretatt en revisjon av lov om behandling av etikk og redelighet i forskning. Departementet har sett på følgende temaer: saksbehandling av forskningsetiske saker i andre land, herunder om det er lokal eller nasjonal behandling av sakene; definisjon av vitenskapelig uredelighet i andre land, herunder om definisjonen er fastsatt i lov eller retningslinjer; klagerett på uttalelser om vitenskapelig uredelighet; og beskyttelse av den som bringer inn en forskningsetisk sak. Det er særlig spørsmål knyttet til forskningsinstitusjoners forskningsetiske ansvar som blir drøftet.

Før vi kommenterer de ulike lovendringer som foreslås i Kunnskapsdepartementets høringsnotat, vil det gis en kort historikk over forskningsetiske utvalg og retningslinjer ved Politihøgskolen. Som den sentrale utdannings- og forskningsinstitusjonen i justissektoren, vil det også drøftes noen av de forskningsetiske utfordringene høgskolen har erfart de senere år, og som er av relevans for Kunnskapsdepartementets hørings sak.

Kort historikk om forskningsetikk ved Politihøgskolen

Forskningsetisk utvalg

Siden 2005 har det vært en betydelig økning i forskningsvirksomheten ved Politihøgskolen med hensyn til antall ansatte som har vitenskapelig førstestillingskompetanse, forskningsprosjekter og publiseringer. Forskningsaktiviteten dokumenteres i Politihøgskolens årlige forskningsmelding. Siste utgitte melding er «Forskning ved Politihøgskolen 2014»¹.

¹ Forskningsmeldingene er tilgjengelig på www.phs.no
<http://intranett.phs.no/Documents/Forskning%20og%20utvikling/Forskningsmeldingen%202014.pdf>

POLITIHØGSKOLEN

Pb.5027 Majorstuen, 0301 Oslo
Slemdalsveien 5
TF: 23 19 99 00 /Faks: 23 19 99 01
Org. nr: 974 761 017 / Giro: 7694.05.08335
www.phs.no /postmottak@phs.no

Avdeling Bodø

Pb. 6004, 8002 Bodø
Universitetsalleen 1
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 75 58 80 30

Utdanningscenter Kongsvinger

Pb. 100, 2201 Kongsvinger
Motjernsvegen
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 62 82 59 50

Justissektorens kurs- og øvingssenter Avdeling Stavern

Pb. 204, 3291 Stavern
Fredriksvern Verft
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 33 20 61 00

Parallelt med økningen i forskningsaktiviteten, var Politihøgskolen i 2005 i oppstartsfasen av innføringen av et masterstudium i politivitenskap. I masterstudiet skal studentene skrive en masteroppgave. Som en følge av dette, ble det samme år etablert et forskningsetisk utvalg ved Politihøgskolen. Utvalget var sammensatt av både eksterne og interne medlemmer. I følge mandatet skulle utvalget:

- være rådgivende for Politihøgskolens styre og for forskningsvirksomheten ved Politihøgskolen
- bistå forskere og studenter med å utarbeide forskningsetisk holdbare opplegg
- etablere en konstruktiv dialog med offentlig råd og institusjoner med ansvar for ulike sider for forskningsetikk og personvern
- i samarbeid med Politihøgskolens FoU-utvalg vurdere søknader som kunne ha forskningsetiske implikasjoner.

Som det fremgår av mandatet, var utvalgets funksjon knyttet til vurderinger forut for gjennomføring av forskningsprosjektene. Det viste seg forholdsvis raskt at det relativt sjelden reiste seg vanskelige forskningsetiske problemstillinger i de små og store prosjekter som ble iverksatt ved Politihøgskolen. Videre viste det seg at utvalget bidro til å forsinke oppstarten av prosjektene, fordi dette måtte avvente utvalgets berammede møter og dets behandling av prosjektbeskrivelsene. Dette ble vurdert som uheldig, særlig for masterstudentene som hadde begrenset tid til rådighet for gjennomføringen av prosjektet. Man erfarte også at den obligatoriske behandling i utvalget hadde en uheldig effekt på den ansvarlige for prosjektet, dels også veilederen. Deres tillit til at utvalget fanget opp eventuelle etiske problemer, har til en viss grad medført at de prosjektansvarlige i mindre grad gjennomførte en inngående vurdering av dette selv. Samlet ledet dette til at Politihøgskolen valgte å avvikle det forskningsetiske utvalget etter noen år.

Forskningsetiske retningslinjer og veileder

I samarbeid med det forskningsetiske utvalget utarbeidet Politihøgskolen i 2008 en forskningsetisk veileder for Politihøgskolen. Som en følge av avvikling av det forskningsetiske utvalget og erfaringer fra masterstudiet, ble Politihøgskolens forskningsetiske veileder revidert i 2015. Den er tilgjengelig for studenter, forskere og andre ansatte, samt offentligheten på Politihøgskolens nettsider².

Innledningsvis i Politihøgskolens veileder under formålsbeskrivelsen stadfestes det at de forskningsetiske retningslinjene for fagene samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi, utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) i 2005, er de grunnleggende forskningsetiske retningslinjene for forskere på Politihøgskolen.

Politihøgskolens forskningsetiske veileder må ses som et supplement til NESH sin veileder, og har først og fremst masterstudenter som målgruppe. Veilederen omhandler tema som samfunnsmessig betydning av politiforskning og forskningens frihet (politiets virke, rollen som

² http://www.phs.no/Documents/4_Forskning/Forskningsetisk%20veileder%20PHS.pdf?epslanguage=no

polititjenesteperson og forsker, konfidensialitet og polisier rapporteringsplikt); hensynet til personer (sterkt belastende opplysninger, reelt fritt samtykke, fare for represalier, forske på traumatiske opplysninger); hensynet til grupper og institusjoner; samt saksgang, prosedyrer og godkjenningsorganer.

Erfaring med noen forskningsetiske utfordringer ved Politihøgskolens forskning

Det vil her løftes frem noen utfordringer som forskning om politiet, kriminalitet og politiets samhandling med ulike persongrupper kan medføre.

Politihøgskolens forskningsetiske veileder drøfter blant annet hensynet til personer, og punkt 3.3 omhandler *Særlig om observasjon på privat område mv.* Dette er en problemstilling som blir aktualisert i forbindelse med forskning som drives fra Politihøgskolen. Politihøgskolens forskning er i betydelig utstrekning knyttet til politiets handlemåter i møte med personer i en privat setting. Spørsmålet om adgangen til å forske i det private rom, kom opp i tilknytning til et doktorgradsprosjekt som bl.a. så på politiets håndtering av familiekonflikter. I dette tilfellet fikk en forsker fra Politihøgskolen avslag fra Rådet for taushetsplikt og forskning vedrørende adgangen til å være med politiet på slike oppdrag.

Som en følge av Rådets vedtak, ble det gjennomført en utredning ved Politihøgskolen for å se nærmere på det rettslige grunnlag for Rådets standpunkt, samt å utrede hvilke lovgivningsmessige tiltak som kan bidra til at observasjon som forskningsmetode i private hjem mv. igjen kan benyttes. Myhrer (2007:3) fant at Rådets avgjørelse hadde umiddelbar negativ virkning for flere pågående eller planlagte forskningsprosjekter ved Politihøgskolen. Det er dessuten grunn til å frykte at en varig situasjon i samsvar med Rådets standpunkt vil lede til at forskning på politiets opptreden i det private (skjulte) rom blir mindre attraktiv.

Politihøgskolen ser de etiske og personvernmessige problemer knyttet til at forskeren er med politiet inn i private hjem i meget sensitive situasjoner. Dette reiser noen viktige prinsipielle spørsmål om tilgang til forskningsdata fra situasjoner som i ytterst begrenset grad er gjenstand innsyn og kontroll. Om dette heter det bl.a. følgende i nevnte utredning (Myhrer 2007:15): «Tjenesten utføres i stor utstrekning av tjenestemenn som arbeider alene eller i par, og uten overoppsyn av ledere, andre kollegaer eller det alminnelige publikum. For en etat som i stor utstrekning har adgang til å bruke tvang og makt, ofte ovenfor personer i en sårbar eller svak posisjon, gir tjenesteformen dårlig kontroll med at tjenesten rent faktisk skjer innenfor de legale rammer. Observasjon fra kompetente forskere vil derfor normalt bidra til en innsikt i, og dermed også kontroll, med tjenesteutøvelsen i det private rom. Selv om den enkelte i situasjonen kan føle observasjonen som en ekstra belastning, vil metoden ha den positive virkning at den gir ny kunnskap som kan lede til at politiet ved neste korsveg løser tilsvarende oppdrag annerledes og bedre.»

Nevnte utredning, Myhrer (2007) *Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politiforskningen* (PHS Forskning), fremmet forslag til lovendringer. Den ble følgelig sendt til Politidirektoratet i 2007, som i brev av 2. juli s.å. oversendte den til det daværende Justis- og politidepartementet. Utredningen er vedlagt.

Kunnskapsdepartementets forslag til lov etikk i forskning

I det følgende vil departementets høringsnotat om endringer i forskningsetikkloven gjennomgås. Våre merknader følger endringsforslagene tematisk.

Forskere og forskningsinstitusjonens forskningsetiske ansvar

Kunnskapsdepartementet foreslår i lovutkastet § 3 første ledd at den enkelte forskers forskningsetiske ansvar lovreguleres. Bestemmelsen om at forskeren skal følge anerkjente etiske normer innebærer ingen realitetsendring. På bakgrunn av de erfaringer som Politihøgskolen gjorde med et forskningsetisk utvalg (se over), slutter vi oss likevel til Kunnskapsdepartementets vurderingen av at det kan være behov for å synliggjøre forskerens (og eventuelt også dennes veileder) ansvar for løpende å ha sin oppmerksomhet rettet mot mulige etiske problemstillinger.

Det gis også tilslutning til forslaget om en lovfesting av forskningsinstitusjonens forskningsetiske ansvar i lovutkastet § 3 annet ledd. Når pålegget om å være kjent med anerkjente etiske normer, som følger av bestemmelsens bokstav a og b, sammenholdes med første ledd, bidrar det ytterligere til å synliggjøre at det forskningsetiske hovedansvar ligger på forskeren selv. Institusjonens ansvar er primært å sørge for at forskere på alle nivåer har den forskningsetiske kunnskapen som kreves for å ta dette ansvaret. Slik Politihøgskolen ser det, er det viktig at det av loven fremgår at dette også gjelder for ansatte og da menes her personer som ansettes i faste eller midlertidige forskerstillinger. I forlengelsen av dette kan det også nevnes at dette videre omfatter at «kandidater» / studenter må gis opplæring i forskningsetikk. Dette er viktig for all forskning, men særlig for fagfelt og områder som reiser særskilte etiske problemstillinger, som bl.a. forekommer i forskning om politiet.

Kravet om at det skal foreligge rutiner for behandlingen av slike saker, jf. lovutkastet § 3 annet ledd bokstav c – e, vurderes som hensiktsmessig, særlig for mindre forskningsinstitusjoner. Mindre institusjoner vil ofte ha relativ begrenset erfaring og praksis med store forskningsetiske problemstillinger/saker jf. Politihøgskolens erfaring med det forskningsetiske utvalg nevnt tidligere. For mindre institusjoner er det derfor grunn til å tro at det i begrenset grad vil foreligge noen innarbeidet praksis for hvordan slike saker skal håndteres. Lovforslaget vil bidra til at institusjoners ledelse i forkant har tenkt igjennom og formalisert behandlingen.

Lokal og sentral behandling av forskningsetiske saker

Høringsnotatet inneholder to forskjellige utkast til bestemmelser om «utvalg som kan gi uttalelse i forskningsetiske saker». Felles for begge utkastene er imidlertid at forskningsinstitusjonene pålegges en plikt til å ha «et faglig uavhengig utvalg som kan gi uttalelse i saker om mulig brudd på anerkjente etiske normer». Det vurderes som hensiktsmessig at institusjoner pålegges å opprette et slikt utvalg, og vi har ingen merknader til de krav som stilles til utvalgets sammensetning og kompetanse. Om utvalgets oppgaver anføres det på høringsnotatets side 42: «Utvalget bør først og fremst brukes for å behandle de mer alvorlige saker. Det vil være opp til institusjonene om det er hensiktsmessig at samme utvalget også behandler andre forskningsetiske saker og om det skal ha en rolle i det

forebyggende arbeidet, blant annet veiledning av forskere, veiledere og studenter eller som rådgivende organ. Det viktige er at hver institusjon har klare retningslinjer for hvem som gjør hva og forholdet mellom ulike funksjoner og organer.»

Politihøgskolen er av den oppfatning at et slikt utvalg også behandler mindre alvorlige saker. Det er en flytende overgang mellom de mer alvorlige saker som representerer et brudd på «anerkjent etiske normer» og andre forskningsetiske problemstillinger. Ofte kan karakteriseringen av atferden først avgjøres etter at forholdet er nærmere undersøkt. Å skille behandlingsansvaret basert på en antakelse om hvor alvorlig forholdet er, vil slik vi ser det kunne innebære en fare både for ansvarsulvverisering og forsinkelse. En slik deling vil heller ikke være hensiktsmessig i forhold til den uttalelsesplikt som foreslås i bestemmelsens tredje ledd, jf. nedenfor i punkt 4.

Vi vil imidlertid advare mot å gi det «faglig uavhengig utvalg» forankret i lovutkastets § 6 første ledd, formaliserte oppgaver i det forebyggende arbeidet. Det er to grunner til dette. Det vises igjen til Politihøgskolens erfaring med et forskningsetisk utvalg som medførte at ansvarlig for prosjektet til en viss grad overløt en inngående forskningsetisk vurdering til utvalget. Den andre grunnen er at en slik veiledende rolle lett kan føre til at utvalgets medlemmer «møter seg selv i døren». Det er viktig at de vurderinger og synspunkter som utvalget gjør, også benyttes i det forebyggende arbeidet, men dette kan imidlertid gjøres på andre måter enn å legge forebyggende oppgaver til utvalget som sådan. Det kan for eksempel oppnås ved at den eller de ved institusjonen som etter § 3 annet ledd, har hovedansvaret for å sikre at forskningen skjer i henhold til anerkjente etiske normer, også har en sekretærfunksjon i forhold til det uavhengige utvalget forankret i § 6 første ledd.

Som allerede nevnt, vil erfaring med saker om «mulig brudd på anerkjente etiske normer» ved de mindre forskningsinstitusjonene, kunne være forholdsvis begrenset. Politihøgskolen er derfor enig i at det opprettes et «Nasjonalt utvalg for granskning av redelighet i forskning», og at dette har som oppgave å «veilede forskningsinstitusjoner i forskningsetiske spørsmål». Med henvisning til det som er sagt over om forholdet mellom granskende og forebyggende oppgaver for institusjonens eget forskningsetiske utvalg, er det - som det også påpekes i høringsnotatets side 44 - vanskelig å forene en slik veiledende rolle med at det Nasjonale utvalg også skal være klageinstans.

Slik Politihøgskolen ser det, er man ved spørsmålet klageadgangen og rollen for det Nasjonale utvalg, på et område hvor man ikke i alle henseender kan oppnå den ideelle løsning. I utgangspunktet er det lett å fokusere på at det dreier seg om rettssikkerhet for forskeren, og at muligheten for å klage over en behandling eller avgjørelse anses som en viktig rettssikkerhetsgaranti. Det er imidlertid like viktig å sørge for at saksbehandlingen og avgjørelsen i første instans er så forsvarlig og riktig som mulig. Her vil det være av avgjørende betydning at de institusjonelle forskningsetiske utvalg kan få tilfang til den erfaring og kunnskap som det Nasjonale utvalg besitter. Ikke minst vil dette være tilfelle ved mindre institusjoner med få saker om mulig brudd på anerkjente etiske normer. Det er imidlertid viktig at også den forskerens hvis adferd vurderes, får tilgang til synspunktene fra det Nasjonale utvalg, før avgjørelsen treffes. Dette må sikres gjennom partsinnsyn og

kontradiksjon under behandlingen i institusjonens forskningsetiske utvalg. Når dette kombineres med at forskeren vil ha ordinær klageadgang og adgang til rettslig prøving av de arbeidsrettslige konsekvenser som vurderingen i institusjonens forskningsetiske utvalg trekker etter seg, kan Politihøgskolen ikke se avgjørende innvendinger mot det Nasjonale utvalg ikke gjøres til klageorgan.

Begrunnelsesplikt om forskningsmessig uredelighet mm.

Politihøgskolen har ikke innvendinger til at definisjonen av «vitenskapelig uredelighet» i gjeldende lovs § 5 annet ledd, videreføres i ny lov § 6 fjerde ledd. Selv om det er slik at ikke alle etiske hensyn og normer kan og bør gjøres til gjenstand for lovregulering, er det slik at om forskningen blir karakterisert med standarden «vitenskapelig uredelighet», vil dette gjerne få alvorlige konsekvenser for forskeren. De hensyn som ligger bak legalitetsprinsippet, taler derfor for at innholdet i standarden er definert i loven, jf. høringsnotatet side 55. Som høringsnotatet påpeker, er begrepene «forfalskning», «fabrikkering» og «plagiering» uttrykk som har et objektivt innhold, selv om det også her kan være grunnlag for ulike tolkninger. Sekkebestemmelsen «andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis» er derimot i utgangspunktet uten innhold. Definisjonen bidrar likevel til å klargjøre hva som kan henføres under dette begrepet, idet den også kunne vært formulert slik:

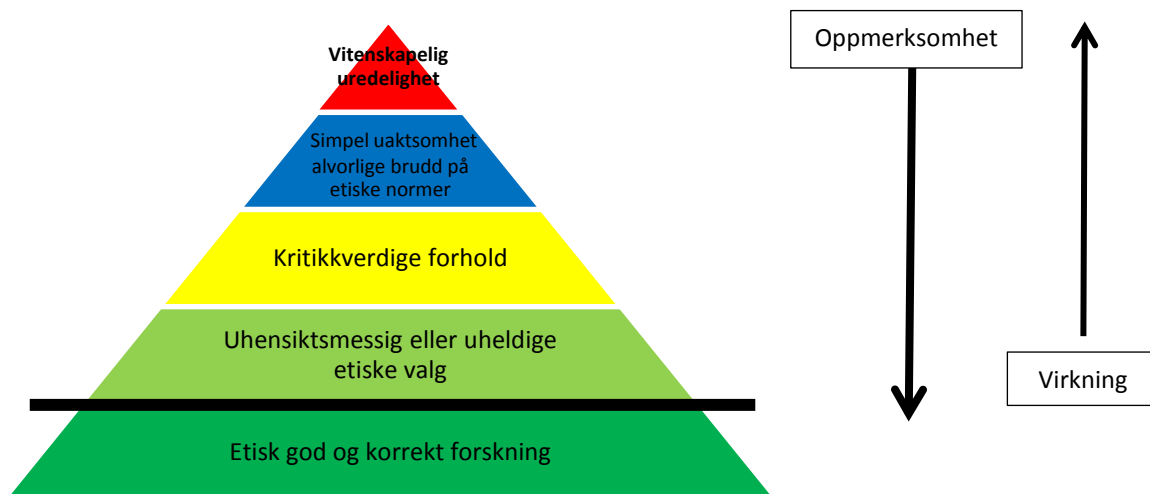
«Med vitenskapelig uredelighet menes alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis, herunder forfalskning, fabrikkering og plagiering, som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.»

Forstått slik, må altså den eller de feil som skal gis karakteristikken «alvorlig brudd med god vitenskapelig praksis», være like ødeleggende for forskningens anseelse og troverdighet som «forfalskning, fabrikkering og plagiering». Som Kunnskapsdepartementet påpeker i høringsnotatet, kan dette også bestå av kumulative eller gjentatte feil av mindre alvorlighet. Det nærmere innholdet må imidlertid fastsettes gjennom praksis hvor den konkrete atferd vurderes opp mot de generelle og mer fagspesifikke forskningsetiske retningslinjer.

I denne sammenheng blir den uttale eller begrunnelsesplikt som foreslås i lovutkastets § 6 tredje ledd viktig. Gjennom disse uttalelsene, som også fra de institusjonelle utvalgene skal oversendes og samles i det Nasjonale utvalg, vil det overtid konkretiseres hva som menes med «alvorlig brudd på god vitenskapelig praksis», og som derfor karakteriseres om «vitenskapelig uredelighet» hvis de subjektive krav om forsett eller grov uaktsomhet foreligger.

Slik Politihøgskolen ser det, er det imidlertid en annen virkning av begrunnelsesplikten i utkastets § 6 tredje ledd, som er vel så viktig. Fra vurderingen av mulige straffbare forhold i polititjenesten, gjerne knyttet opp mot standarden «grovt uforstand», er Politihøgskolen godt kjent med at en avgjørelse som går ut på at tjenestepersonen under tvil frifinnes fordi forholdet objektivt og subjektivt ikke passerer grensen for det «grovt uforstandige», lett blir oppfattet som om den aktuelle atferden er tillatt. Dette til tross for at det mellom den aktuelle tjenestehandling og det som anses som god og riktig tjenesteutøvelse, befinner seg flere negative nivåer, som uhensiktsmessig, kritikkverdig og uforstandig tjenesteutøvelse. Slik en

forstår høringsnotatet side 47-49, har man sett noe av den samme virkning ved avgjørelser hvor det er konkludert med at det utviste forhold ikke når opp til karakteristikken «vitenskapelig uredelighet». Det er derfor viktig at det til avgjørelsene knyttes en redegjørelse som viser at selv om det aktuelle forhold ikke kan gis den mest alvorlige karakteristikk, er det likevel ikke noe eksempel til etterfølgelse. I denne sammenheng er det også grunn til å vektlegge at det trolig er slik at «virkningen» og «oppmerksomheten» har motsatt retning. Vår oppmerksomhet er gjerne knyttet til de alvorlige saker som blir gjenstand for undersøkelse, og som trekker etter seg negative konsekvenser for forskeren. Men sannsynligvis er dette «toppen av isfjellet» som flyter på et større antall mindre alvorlige forskningsetiske brudd. Dette kan illustreres slik:

Den grensen det er viktig å skape oppmerksomhet om, er derfor ikke grensen mellom «vitenskapelig uredelighet» og mindre alvorlige brudd, men mellom den etisk gode og korrekte forskningen, og forskning som det i større eller mindre grad er etiske mangler med. I denne sammenheng vil den begrunnelsesplikten som er angitt i lovutkastets § 6 tredje ledd være viktig.

Utsatt offentlighet

Politihøgskolen har ikke bemerkninger til forslaget om utsatt offentlighet i disse saker, slik det er foreslått i lovutkastet § 8. For det tilfellet at alternativet om at institusjonens avgjørelse kan påklages til det Nasjonale utvalg, bør det imidlertid avklares hva som ligger i formuleringen «når den endelige uttalelsen i en sak foreligger». Spørsmålet er om unntatt offentlighet kommer til anvendelse når kravet om innsyn først kommer etter at institusjonens avgjørelse allerede er klaget inn for det Nasjonale utvalg.

Retten til å være anonym

Politihøgskolen har ikke innvendinger til forslaget i § 7 om anonymitet for melder. En finner imidlertid grunn til å bemerke at Kunnskapsdepartementets drøftelse av problematikken synes noe ensidig. Det legges først og fremst vekt på hensynet til melder og dennes behov for

anonymitet. Dette er selvsagt, men det er også andre tungtveiende hensyn som fortjener oppmerksomhet. Ved små forskningsinstitusjoner vil anonymitet for melder lett kunne ramme andre kollegaer. Særlig kan dette være tilfellet for meldinger som forskningsfellesskapet mistenker er gitt – helt eller delvis – med andre motiver enn bekymring for forskningsetikken. Ved små forhold kan anonymitet i slike tilfeller få konsekvenser for arbeidsmiljøet som også vil ramme de som er fullstendig utenforstående.

Med hilsen

Nina Skarpenes

rektor/sjef for Politihøgskolen

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandlere:

Studieleder Geir Aas, telefon: 23 19 95 77

Seniorrådgiver Morten Holmboe, telefon: 23 19 99 72

Seniorrådgiver Jorunn Lindholt, telefon: 23 19 97 92

Professor Tor-Geir Myhrer, telefon: 23 19 99 73